

TELEGRAFUL ROMÂN

Nr 35. ANUL XIII.

Telegrafu'l este de doua ori pe septe-
man: joi'a si Duminec'a. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiu la expeditura
foiei pe afara la c. r. poste, cu bani
gata prin scrisori francate, adresate
catre expeditura. Pretiul prenumeratiu-
nei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

Sabiu, in 6/18 Maiu 1865.

tru provinciile din Monarchia pe unu an
8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inscraterile se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litero
nici, pentru a don'a ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Declaratiune,

prin care facu cunoscutu Preotimei intregi române de relegea greco-resarităna din Eparchiele de pana acum a Timisorei si a Versietului: cum ca au gresitu toti acei Preoti, cari au inceputu a pomeni numele Meu in servitiuri bisericesci pe bas'a Cerculariului Meu dela Craciunulu anului trecut, de ore ce veri cine au pututu intelege de acolo: ca Eu inca n'amu priimitu iurisdicțiunea mitropolitana, si ca Eu amu emisu acelu Cerculariu spre orientarea toturora, si amu disu intr'ensulu lamuritu, ca pana la alta ordinaciune imperatesca toti Preotii si lumenii sa fia ascultatori de iurisdicțiunile bisericesci, de care s'au tinutu pan'acum. Asi'a dara, Iubitiloru! sa nu Me pomeniti pre Mine in rogaciuni, ca sa nu cadeti in vre-o nevoia nemeritata.

Adausulu acelu'a, ce era tiparitu in „Telegrafulu Român” nr. 102. 1864 langa Cerculariulu Meu, s'au referitu catra Archidiecea Ardélului, catra carea au fostu indreptatu acelu Cerculariu; insa in esemplarele Cerculariului Meu, care au fostu menite pentru Diocesele din Banatu, nu se cuprinde acelu adausu, pentruca nici era scopulu Meu acelu'a, ca se Ve provocu, sa Me pomeniti in rogaciuni in locul Archiereilor Vostri Serbi.

Simtu Eu, iubitiloru! necasurile Vostre, caci acelea sunt si ale Mele, si Ve rogu, sa le portamu inca unu tempu scurtu acelea cu resignatiune, ca apoi sa Ne mangaiamu si mai pe deplinu.

Sabiu in 1 Maiu 1865.

Andrieu Baronu de Siagun'a m. p.

Archi-Episcopu si Mitropolitu.

Ceva despre activitatea Asociatiunei transilvane române.

Scritoriulu acestoru sire cugeta, ca face numai unu servitiu binevenitu on. publicu cetitoriu romanu, deca cu asta ocaziune aruncandu o privire preste activitatea Assoc. tranne române mai alesu in anii din urma, va reimprospeta unele date documentatorie de activitatea aceleia, celu putinu pre vreo doi ani din urma. Si acest'a scritoriulu acestoru sire o face mai alesu din acelu motivu, ca sa multamiesca macaru asceptarea aceluor conationali ai sei, cari cumpanindu faptele si impregiurările de tote partile si din tote punctele de vedere, prin urmare, cari petrundiendu si mai afundu in adeverulu, in esenti'a lucrului, sciu a-si formula si pretensiunile sale in unu modu mai moderatu, mai cuveniinciosu, ear nu esageratu...

Dar cu ast'a nu voiu nici decatu sa afirmu, ca dora activitatea Assoc. tranne române, desvoltata in restempulu dela infintierea aceleia pan' in presinte, aru fi fostu in stare a multumi pre deplinu tote asceptările si dorintiele, cu atatu mai putinu ilusiunile unor'a: totusi cutezu a dice, ca si acest'a, ca si alte lucruri din lume, si-va fi avendu causele sale justificate prin impregiurări neincungierabile.

Cu tote acestea urmarindu cu tota atentiunea, si cu tota seriozitatea semnele de vietia dovedite din partea Assoc. in scurtulu restempu dela intemeierea aceleia pan' in presinte, credu ca nimenea nu se va afla, carele sa aiba incumetarea a afirma, ca aceea si amesuratu stărei, potintiei si impregiurărilor sale, n'a facutu chiaru nimicu in favorea binelui si culturii poporului romanu.

Ce e dreptu, ca judecandu dupa zelulu, carele se manifestase din partea inteligintiei române mai antaiu cu ocaziunea inaugurării si constituirii Asociatiunei transilvane române in 23 Oct. (4 Nov.) 1861, dupa aceea, mai alesu cu ocaziunea adunării sale generale tinute la Brasiovu in 27-28 Iuliu 1862, era veri ce Romanu in totu dreptulu de a spera, ca deca acelu zel si entusiasmu va fi durabilu—precum se si credea:—atunci acestu asiedamentu natiunalu nu preste multu tempu

va sa-si reverse in abudantia binefacerile si darurile sale in interesulu prosperării literaturii si culturii poporului romanu. Au nu era veri-ce Romanu indreptatitu a nutri cele mai incantătorie si mai magulitorie sperantie despre prosperarea Assoc., candu vediu, ca indata cu ocaziunea adunării gen. II. tinute la Brasiovu in 1862 si dupa aceea, in acelu anu, se suise numerulu membriloru Assoc. mai la 900 insi? Credu, ca vediendu acestu progresu frumosu, nimeni nu-i potea veni prin minte, ca dora numerulu membriloru Assoc. in anii urmatori va balantiu intre 350,380, celu multu pana preste 400 insi; cu atatu mai putinu nu potea cine-va sa cugete, ca Comitulu Assoc. va fi constrinsu chiaru si pana la aceea, ca sa tramitia pana si preste 500 provocări pre la m. ord. ai Assoc. pentru incassarea taxeluor restante; si inca, ca si acele provocări in partea cea mai mare, erau si fara de vre-unu efectu imbucuratoriu. Aceste impregiurări nefavoritore causara, ca de vreo doi trei ani fondulu Assoc. — din carele se impartira in totu anulu stipendie, premie, ajătorie pentru bibliotec'a Assoc. si pentru museele din Blasiu si Brasiovu, mai avendu si alte spese asi'a numite curente pentru tiparirea acteluor Assoc., pentru Cancellaria etc. tote preliminate de adunările gen. resp.—nu potu de locu cresce, in proportiunea, cum s'aru fi doritu, si cum se sperase la inceputu, ba chiaru nici in mesuria, ce o prescrie § 26 din statutele Assoc. Ceea ce va pote vede ori si cine din datele citate mai injosu, si mai pre largu din actele adunăriloru generale.

Ci nu voiu, a me demite mai pre largu la dovedirea activității Assoc. tranne române, incependu dela infintierea aceleia, adeca de vre-o patru ani incoco. Credu, ca acest'a si-o va afla fia-carele din actele Assoc. tiparite si publicate in totu anulu dela infintierea aceleia, pan'acum. Voiu numai cu asta ocaziune, in interesulu adeverului, a aduce inainte unele date autentice, care inca sunt dovedi destulu de chiare despre activitatea Assoc., macaru pre vre-o doi ani din urma. Caci spendările in sume considerabile, facute in interesulu inaintării culturii române, prin ajutorarea de tineri studenti romani lipsiti de mijloce, prin ajutorarea de biblioteci, museo naturalo-fisice, mai incolo, prin impartirea de premie pentru iudivii romani cei mai escelenti pre campulu unor ramuri de sciintie si arti, inca sunt totu atatea dovedi eclatante de activitate, care nu e iertatu a le ignora, cu atatu mai putinu e iertatu, a le intempina cu despretiu si neconsiderare.

Sa vedemu deci spendările Assoc. facute in interesulu culturii române, din punctu de vedere materialu, cace ori cum, aceea e inca si va remane porurea unu adeveru nedisputabilu, cumca deca n'ai materia, nu poti nice lucra. Apoi sa combinamu procentele legali obveniente dupa capitalulu totalu alu Assoc., si in urma, sa ne intrebamu cu tota seriozitatea, ca ore cu privire la impregiurări Assoc. nostra romana n'aru fi pututu face si mai multu decatu a facutu? si deca a pututu, de ce n'a facutu? De poterile lucrătorie spirituali si intelectuali, care inca nu se afla pre la noi Romanii prin totu tufisulu, voiu tace cu totulu astadata.

Sa luamu dar inainte anii Assoc. 186²/₃ si 186³/₄, de ore ce in acesti ani, anume dupa adunarea gen. dela Brasiovu din 1862, incepuse fondulu Assoc. a cresce pan' la o suma mai considerabila, si apoi si altfelu de pre anii mai susu insemnati posedemu date destulu de chiare, estrase din raporturile resp. DD. cassieri ai Asociatiunei.

In an. Assoc. 186²/₃ s'a erogatu pentru stipendie, pentru premie, pentru bibliotec'a Assoc., pentru ajutorarea museeluor naturalo-fisice din Blasiu si Brasiovu, onorariulu Secr. II, tiparirea acteluor Assoc., pentru Cancellaria Assoc. summa totala de vre-o 2542 f. 80 xr. v. a. (Vedi: Actele adunării gen. III pag. 80).

In an. Assoc. 186³/₄, precum se vede din raportulu Cassierulu asternutu la ad. gen. dela Hatiegu din an. tr. (vedi

actele adunării gen. IV pag. 55) iarasi totu pentru stipendie, premie, bibliotec'a Assoc., museele naturalo-fisice din Brasiovu si Blasiu etc. etc. s'a cheltuitu summ'a de 2418 f. 10 xr.

Cătu se va fi erogatu in anulu curinte 186⁴/₅, se va vedé iarasi din raportulu Cassierului la adunarea gen. viitoare; credu in sa, ca la tota intemplantarea, in anulu acest'a, erogatiunile voru trece încatu-va si preste summele insemnate pre anii mai susu insemnati: 186²/₃ si 186³/₄. Si acest'a din acea simpla si invederata cauza, ca in anulu curente, pre lănga stipendiile preliminate pentru ajutorarea studentiloru lipsiti de mijloce, pre lănga ajutoarele pentru bibliotec'a Assoc., pentru museele naturalo-fisice din Blasiu si Brasiovu etc. s'au impartitu in estu anu si premie la 3 Concurrenti, si anume două premie de câte 25 f. v. a. unulu, la doi concurrenti, cari in sensulu conditiuniloru defipte in resp. Concurse, au doveditu cu testimonie demne de tota credintia, cumca se afla in possessiunea celoru mai multi si mai frumosi fragari destinati pentru cultur'a vermiloru de matasa; cum si unu altu premiu de 100 f. v. a., ce s'au asemnatu unui sodalu de meseria, carele iarasi si-dovedi capacitatea si desteritatea sea*), amesuratu conditiuniloru pose; in urma unu altu stipendiu pentru perfectiunarea in art'a stenografica. Credu, ca tote aceste spendiari s'au facutu numai si numai in interesulu culturei, si cu scopulu de a incuragiă cultur'a Românului in tote ramurile.

Acum placa-i ori si cui a combină starea fondului Assoc. pre anii mai susu insemnati, si purceda in combinarea sea, deca va avé voia, chiaru si pâna la siedinti'a Comitetului din 2 Maiu a. c.,—pre candu fondulu Assoc. possedeă summ'a de 21,190 f. 26¹/₂ xr.—si apoi judece, ca ore interesele anuali de 5 proc., ce vinu dupa capitalulu totalu alu fondului Assoc., corespundu pe deplinu erogatiuniloru respective?, dar totu deodata sa nu-si uite acelu combinatoru nici de aceea, ce prescrie unu § din statutele Assoc., anume §. 26! Sa constatamu mai chiaru adeverulu cu cifre: 1) starea activa a cassei Assoc. cu ocasiunea adunării gen. tinute la Blasiu in 7—8 Septembrie 1863 (ad. pe an. Assoc. 186²/₃) faceă summ'a de 20466 f. 87 xr. v. a.; erogatele pe acelu anu fura 2542 f. 80 xr. v. a., pe candu interesele de 5 proc. dupa capitalulu totalu, calculo medio aru fi fostu numai cam 2023 f. v. a.; 2) starea activa a cassei Assoc. cu ocasiunea ad. gen. dela Hatiegu din 1—2 Augustu 1864 (ad. pe an. Assoc. 186³/₄) faceă summ'a de 20927 f. 39 xr. v. a.; s'a erogatu pe acelu anu alu Assoc. summ'a de 2418 f. 10 xr. v. a. pe candu interesele de 5% pe acelu anu aru fi datu numai summ'a cam de vre-o 2048 f. v. a.; eaca, ca in amendoi acesti ani, s'a erogatu preste interesele obvenitoare dupa capitalulu Assoc. si inca cu sumusiore nu neconsiderabile.

Acestea le atinsei pe scurtu spre chiarificarea pusetiunei Assoc. tranne române din punctu de vedere materialu, ca sa scimu, unde ne aflămu, cum stămu, si ce potemu pretinde cu totu dreptulu dela Assoc. noastră. Asiu mai avé in urma de a mai adauge singuru numai espressiunea acelei dorintie, ca adeca, deca voimu ca acestu asiedimentu de cultura sa desvölte o activitate mai estinsa si mai energica, sa prospereze cu pasi mai mari, in interesulu literaturii si culturei române, e opu inainte de tote, ca sa fia imbratisiatu cu tota caldur'a si in sensu mai estinsu. Si atunci sa sperămu, ba sa si pretendemu cu totu dreptulu o activitate si mai energica, si mai estinsa si mai ramurita. Ci eu nutrescu speranti'a cea mai firma, ca tempulu le va indreptă tote spre bine. —

Sabiu in 13/1 Maiu 1865. I. V. R.

Programulu Magiariloru liberali.

Cu cătu cresce partid'a oppositiunala in cas'a ablegatiloru Senatului imperialu, cu atât'a cresc si sperantiile si aspiratiunile Magiariloru ungureni, si cu cătu partid'a oppositiunala din senatulu imperialu se face mai critica si mai apriga fatia cu ministeriulu actualu, cu atât'a mai multu rumpu taceră si partidele politice magiare din Ungari'a. Ca unu prologu spre desbateri mai departe se pôte privi unu articulu scrisu la Pasci in „Pesti Naplo“ de renumitul barbatu de statu Déak.

„Debatte“, fôia filomagiara in limb'a germana, aduce acum in nrii sei 125, 126 si 127 unu siru de articuli, cari cuprindu in sine, de-si numai in primele liniamente, programulu „partidei libérale“ din Ungari'a; si datorinti'a noastră e, a reproduce, dupa mesur'a poteriloru fôiei noastre, acestu programu, ca sa dămu ocasiune cititoriloru nostri a cunoşce acum chiaru din gurile loru, cum voru Ungurii sa pasiésca la multu dorit'a complanare a afaceriloru ungare cu ale imperi-

*) Si care a si deschisu lucrătorea sea in Sighisióra. Red.)

ului intregu, si spre a judecă, deca pentru pretiulu acest'a pôte dá imperiulu mân'a cu Ungari'a.

Correspondentele „Debatte-i“,—dupa afirmările redactiunei respective—barbatu de tota increderea, indata la inceputu aru dorî, ca ministrulu de statu cav. de Schmerling sa vina pe câte-va zile la Pest'a, pentru de a studiă aici in fati'a locului statulu cestiunei; căci a merge, dice, Déak la Vienn'a—precum s'aru fi declarat ministrulu de statu—patriotulu magiaru firesce nu afla de cuviintia, un'a pentruca Schmerling este de asta data celu mai tare si pôte face concessiuni, alt'a pentruca Déak pôte fi chiamatu la cabinetulu domnului si regelui seu, dar nu in buroulu ministrului tieriloru ereditarie (nemtiesci). De aceea corespondentele declara pe fatia, ca cu ministrulu Schmerling nuse pôte deslegă cestiunea constitutională.

Ungari'a, dice, se increde in regele seu si ascépta cu confidintia neclatita, precum pâna aci, asiă si n venitoriu fericirea sea numai dela densulu. Dar mai este inca unu factoru, care pôte conlucrá la unu venitoriu mai bunu pentru Ungari'a, si acest'a este Senatul imperialu, si spre a constatá, ca sperantiile in Senatul imperialu cresc in Ungari'a pe di ce merge, corespondentele produce o declaratiune, carea fu fericitu a o audi din gur'a lui Déak insusi. „Eu amu sciutu, — aru fi disu Déak, — ca dincolo de Lait'a este gramadita o massa imposanta de inteligintia; dar cu tote acestea desteritatea cea straordinaria politica, ce o manifestara barbatii cei emininti ai casei ablegatiloru, precum si desvoltarea cea repede parlamentaria a corporatiunei intregi, m'a surprinsu fôrte multu, — de sine se ntielege, ca in moda placutu. Cas'a ablegatiloru este venerata din parte-mi, si eu nu me ndoiescu nicari'a, a o spune acest'a la tota ocasiunea. Eu citescu desbaterile cu mare atentiune si amu invetiatiu dintr'ensele multe lucruri folositoare despre impregiurările de dincolo de Lait'a. Asiu dorî, că domni' acei'a, candu vomu mai avé si noi (intielege Ungureni) norocirea de a poté vorbi, sa se informeze cu aceeasi imparțialitate despre referintiele nostre cele deosebite.“

Dupa acésta introducere apoi trece corespondentele la insusi programulu dartidei numite, si noi reproducemu pasagiile mai insemnate ale acestui programu din cuventu in cuventu.

„Punctulu nostru de manecare este sanctiunea pragmatica; ea a fundatu in adeveru monarchi'a; ea este bas'a cea solida a tronului si un'a din cele mai tari garantii ale dreptului de statu ungaru. Cu sanctiunea pragmatica in mâna trebuie sa ncepemu desbaterea asup'a aceloru afaceri, cari le ceru referintiele cele noue ale imperiului. Alta metoda nu e cu potintia, deca nu voimu sa ne aruncămu fără cârma si vâsle pe marea cea larga si deschisa a dorintieloru, pretensiuniloru si oportunitătiei. Ear cu sanctiunea pragmatica in mâna potemu trece cu inlesnire preste cele mai momentose si mai grele intrebări.

Aceste intrebări sunt:

- 1) Sunt afaceri, comune toturoru tieriloru monarchiei?
- 2) Cari sunt afacerile acestea?
- 3) Cum sa se pertracteze?

La cea d'antăiu din aceste 'ntrebări s'a răspunsu dejă prin legile din 1848 si prin adresele dietale din 1861:

ca sunt afaceri comune.

Răspunsulu la 'ntrebarea a două lu deducemu din sanctiunea pragmatica, si anumitu aici ne conduce principialu, ca tote câte sunt comune, potu fi comune numai in mesur'a aceea, si numai pâ'n la gradulu acel'a, încatu se vedu a fi de trebuintia pentru sustinerea securității monarchiei. Dar precum sanctiunea pragmatica întemeieza acésta mesura a lucruriloru comune, asiă tolu dens'a eschide positivu totu ce trece preste acésta linia.

In urm'a sanctiunei pragmatice tote tierile monarchiei asculta de unu monarchu, unulu si acelasi. Prin urmare afacerea cea d'antăiu comună este list'a civila (sustinerea) Domnitorului comunu.

Sanctiunea pragmatica statoresce, ca tote părțile imperiului au de a se aperi un'a pre alt'a. Aperarea comună a imperiului este dubla: un'a pacifica si alt'a resbelica. Cea pacifica este diplomati'a; cea resbelica este puterea armata. Prin urmare dar din aperarea reciproca resulta a două si a trei'a afacere comună:

- 1) politic'a esterna;
- 2) armat'a.

Diplomati'a că si armat'a potu fi conduse numai solidarmente (intr'un'a), gi precum numai monarchulu comunu singuru pôte fi reprezentatu prin reprezentanti in tierile straine, asiă si Domnulu supremu alu armatei comune este elu. Dar deca la diplomati'a dupa firea lucrului se recere so-

lidaritate petruindătoare, aceea la armata nu este de trebuință. (?Red.) Cătu pentru afacerile interne ale armatei, privitoare la misiunea soldatului, acelea competu domnului armatei. Dar dreptulu întregirei ôstei pentru tierile corônei ungare, dreptulu conlucrării legislative la statorirea duratei timpului de servitiu, încâtu acea are valôre speciala în tierile corônei ungare și încâtu acést'a se potrivește mai multu cu referințiile lor, la modulu dărei recrutilor, încuartirarea armatei s. a. — aceste drepturi pot și trebuie să rămâna în mân'a dietei ungare. Diet'a ungara a practisatu drepturile acestea în cei 150 de ani, cari au trecut decându se introduseră armatele stabile. Modulu de a dá recruți, timpul de servitiu au fostu diferite dincôce și dincolo de Lait'a. Și cu tôte acestea bravur'a și batacitatea armatei, precum și securitatea imperiului n'a suferitu paguba, și nici chiaru burocratul cel mai inversiunatu nu va voi să afirme, că glori'a armatei nôstre datéza numai din dilele centralisatiunei.

Pastrandu-se principiile acestea, firesce nu se dice, că asupr'a tariei armatei în timpuri de resbelu și de pace să nu se facă o învoire comună și să nu se statoréasca catimea, ce are a o dá Ungari'a. Dar a află catimea acést'a, compete dietei ungare și regimului ungaru.

Pentru portarea acestor afaceri se ceru bani, de unde urméza, că spesele, ce atingu aceste afaceri comune, precum și operatiunile de creditu eventuale pentru scopulu acest'a sunt afaceri comune.

Se 'ntielege de sine, că pentru simplificarea treburilor și în privinti'a acést'a trebuie să se facă învoire asupr'a unor catimi anumite. Ear a defige modulu, cum să se adune sumele respective, încâtu privesce Ungari'a, compete dietei ungare. Ministrulu ungaru alu finantielor tieriei are să transporte contingentele respective la ministrulu de finantie comunu (imperiulu), și în tiera nu pot fi organe administrative, cari nu depind de ministeriulu ungaru, și prin acést'a forméza ôre cum unu alu doilea regimu într'u tiera.

Politic'a comerciala a diferitelor pârti ale monarchiei în cestiunile se cele mai înalte numai atunci aru poté fi feliurita, cându s'aru restitui de nou vâmile interne. Dar nimenea nu cere reînfiintarea acestor vâmi, și de aici urméza, că politic'a vamala și comerciala aru trebui să fie comună.

Stringerea mijlócelor banesci pentru afacerile comune, lipsindu lini'a vânilor interne, va face de lipsa, că să se statoréasca în comunu anumite principie ale contribuției indirecte. Asiá d. e., precum stau lucrurile astadi, e cu nepotintia a sterge în Ungari'a unilateralmente monopolulu de tabacu.

Statorirea acestor principie comune este prin urmare alta afacere comună. Dar înlauntrulu acestor principie comune să rămâna rezervata dietei ungare legislatiunea, și credem că n'aru patimi nici securitatea, nici vre-unu altu interesu alu monarchiei, cându d. e. legislatiunea ungara în privinti'a Ungariei aru modifică modalitățile cele atât de molestose și de nepractice ale executării monopolului de tabacu și ale altor dări indirecte.

Asemenea se are lucrulu și în privinti'a legislatiunei comerciale, carea după parerea corespundintelui încă aru trebui să aiba anumite puncte comune, — séu după propriile lui cuvinte „legislatiunea comerciala în Austri'a, de-sî nu va fi îmbracata totdeun'a în aceles cuvinte, totusi va fi condusa de același spirit.”

Prin modalitățile acestea se pot face tôte, câte sunt de lipsa pentru soliditatea și securitatea imperiului, dar totdeodata se va conservă și positiunea istorica a corônei ungare, și dietei ungare se va conservă unu cercu de activitate, care asemenea assecura positiunea aceea. —

În fine vine corespundintele la 'ntrebarea a treia: cum să se pertracteze împreună lucrurile cele comune?

Aici se declara densulu cu totul contr'a unui parlamentu mare centralu, care vrendu nevrendu tre singurate; ci pastrandu-se autonomi'a acést'a a lor istorica, fundamentulu ori cărei pertractări comune trebuie să fie paritatea între tierile corônei ungare și tierile dincolo de Lait'a. Cum voru regulă tierile de dincolo trebile lor, densulu nu va să atingă; dar trebuie să stea pelânga aceea, că complexulu tierilor de dincolo și alu celoru de dincôce are aceeași valôre.

Pastrandu-se paritatea acestor două complexe de tieri deplinu coordonate între sine pentru pertractarea afacerilor comune, ambii factori emitu câte o deputatiune din sinulu lor, cari apoi se întielegu între sine și cu corôn'a în afacerile lor

comune. Nepotendu-se dá plenipotentie nôue, atunci apoi deputatiunea într'unita aduce decisiuni valide prin majoritatea voturilor.

Mai pe urma vorbesce corespundintele și de condițiunile asiá numitelor cestiuni pregătitoare, cari sunt

- 1) denumirea unui ministeriu ungaru;
- 2) întregirea dietei ungare.

Unu ministeriu ungaru nu poté fi periculosu într'u nimicu, căci Ungari'a acum'a n'are Palatinu, asupr'a cărui'a săse estindă drepturile, ce le dau Palatinului legile din 1848.

Prin întregirea dietei ungare se 'ntielege aceea, că corôn'a să provôce dietele Croatiei și Transsilvaniei a tramite ablegati la diet'a ungara. Deca dietele acestea n'aru poté ori n'aru voi să urmeze, atunci dietei ungare firesce i-ar paré forte reu, dar prin aceea activitatea ei totu nu o aru vedé impededată. Trimitiendu dietele acelea deputatiuni, pentru de a pregăti o 'ntielegere cu diet'a ungara, apoi diet'a va negocia cu ele; ear principiulu întregității corônei ungare între ori ce împregiurări trebuie conservatu.

Dupa acestea apoi decurgerea actiunei de deslegare a nodului și-o 'ntipuieste corespundintele (și partid'a liberala ungara) cam asiá:

Diet'a se conchiama pe bas'a legiloru din 1848, și după legea electorala din același anu.

În cuventulu de tron monarchulu depune dorintiele, ce le are în privinti'a ordinii celei nôue a monarchiei.

La acést'a răspunde diet'a în adres'a sa, și astfel se încinge tractatulu dietalu în modulu îndatinatu.

Continuându-se corespundinti'a prin rescripte și reprezentatiuni, se lamurescu apoi principiile, după cari Ungari'a este gat'a a statori referințiile se fatia cu celelalte tieri ale monarchiei în modu legalu.

Dupăce astfel se va cerne și se va ordină deplinu materialulu legiloru celoru nôue, apoi nu va fi cu greu a proiectă diplom'a de încoronare, și monarchulu se încoronéza.

Numeric dupăce se va fi deplinitu acestu actu sântu, poté urmă statorirea definitiva legislatioria a legiloru celoru nôue, precum și sanctiunarea acelor'a.

„Acestea — încheia articulu din „Debatte” — sunt în esintia ideile, ce le întimpini astadi la totu pasulu în castrele liberaliloru ungari.”

Precum se vede, programulu cestu nou nu cuprinde nimicu, ce nu ni-ar fi fostu cunoscutu de mai înainte. Noi din parte-ne, ori cătu dorim complanarea diferințielor, ce facu mai să stagneze astadi vieti'a interna a monarchiei, totusi credem și si marturisim, că programulu desfășuratu aici nu va fi în stare a duce la complanarea dorita, — decă Austri'a dorește a remané Austria.

Priviri asupr'a Istoriografiei române.

„Trompet'a Carpatiloru” comunica urmatoriulu tractatu, scrisu de renumitul filoromân, Italianulu Vegezzi Ruscalla, pentru o fôia literaria italiana:

În urm'a tractatului de Parisu de la 18 Martiu 1856, numele până atunci necunoscutu alu României, începă să resune în tôte pârtile. Admirabile rapiditate și energia, cu care Românii se apropiara de civilitatea moderna a Europei centrale și occidentale, abolindu sclavi'a Tiganilor, suprimendu servitutea tiganilor, dându drepturi egali tuturor elasilor; proclamandu toleranti'a cultelor și libertatea religiôsa, instituindu casatori'a civilă, ordinandu militiele, deschidendu scôle și universități, constituindu strade ordinare și ferate, și poduri, casarme și spitale, probara, cum acestu populu, scapatu de despotismulu turcescu și de insidiosulu protectoratu rusescu, este pe drumulu de a ocupă unu postu între natiunile cele culte, de asemenea Belgiei, decă puterile vecine i-vor respectă teritoriulu.

Admiratiunea, ce descépta astadi Români'a, descéptă totdeodata în cei mai multi dorinti'a de a-i cunosce trecutul, care singuru poté să descopere cauzele, ce au produsu acéstă repede și superba descéptare de consciintia natiunala și civilitate, de ôre-ce fie-care societate atârna de faptele sale anterioare, precum cu întielepciune însemnéza d. Taparelli d'Azeglio. (1) CREDU deci, că voi face lucru placutu lectoriloru Antologiei, dându-le ôre-care scurte indicatiuni spre a poté fi în stare să îndeplinescă lacun'a natiunilor, ce cu dorere se observa în tôte istoriile generale și parțiale ale Europei.

Înainte de a publică Engel istori'a Moldovei și Tieri-românesce (Halle 1804), principatele de la Dunare de abia erau cunoscute de nime. A rendă și fanarioti, rapaci, corupți și corruptori, cari de 88 de ani primiau investitur'a de la ma-

(1) Saggio teoretico di dritto nazionale, Livorno, 1851, pag. 166.

rele Sultanu, introdusesera datine și limb'a elenica; boierii și comerciantii le adoptara, și numai țieranii pastrara cu constantia limb'a materna și caracterulu naționalu.

Fu o mare norocire, ca în vecin'a Transsilvania, supusa coronei austriace, populațiunea era în mare parte româna, și ca o fracțiune a acestei populațiuni professă cultulu greco-unitu, pe candu în Moldov'a și Tiér'a-romanésca religiunea e cea greca ortodoxa; căci prin acést'a se introduse datin'a de a trimite câți-va tineri clerici la colegiulu de propaganda fide în Rom'a, spre a-si îndeplini studiile acolo. Din numărulu acestor'a era cei doi preoti, unul Petru Maioru de Dicio-Sân-Martin, celalaltu George Sincăi de Sinc'a, carii aflându-se în Rom'a, remasera incantati de gloriele Cetății-eterne, și contemplandu Column'a traiana, se simțira chemati de a îndagă vicisitudinile istorice ale descendentiloru acelor coloni romani condusi de Traian în Daci'a, din cari se trageau densii și a căroru limba o vorbeau. Resultatulu acestor cercetări fuseser: oper'a lui Petru Maioru, Istori'a pentru începutulu Românilor în Daci'a (Bud'a 1812), frumoasă lucrare, care la 1824 se edită a două ora, adausa cu o disertațiune de d. Damaschinu Bojinca. Sincăi și-petrecu vieti'a sea cea laborioasă culegându și copiându în vr'o trei-dieci volume în folio, pasagie și extracte din opere stampate dar' rare, și manuscripte, descoperite în bibliotecele Romei, Venetiei, Viennei și Budei. După acestea compilă Cronica Românilor, care se estinde dela anul 84 până la 1739. Carte de erudițiune și pacientia, și care remase inedită până la 1852, candu aflându-se de vendiare un'a din cele trei copie ce existau, Domnulu Moldovei de atunci George Alessandru Ghic'a, o cumperă și ordină a se tipări sub îngrijirea și direcțiunea pre luminațulu filologu Treb. Laurianu; dară toate cercetările facute spre a descoperi cele trei-dieci de volume mai susu indicate, remasera indesierte.

La anul 1822 restaurându-se de către Pôrta principii indigeni în Moldov'a și Tiér'a-romanésca, dreptu recompensa, pentruca au respinsu și combatutu eteri'a grecésca condusa de Ipsilanti și favorita de Russi'a, simțimentulu național, apasatu tempu atât de îndelungatu, se desceptă din nou, și prin acést'a dorinti'a de a ilustra analele patriei. Chiamat din Transsilvani'a în Romani'a, mai susu numitulu professoru T. Laurianu, se însotî cu junele atunci și laboriosulu domnu Nicolae Balcescu, care mori apoi miseru în esiliu la Palermo la 16 Nov. 1852, și întreprinsera împreuna publicațiunea unui Magazin istoricu pentru Daci'a, care începî a esi la lumina la 1845, și se închise la 1847, formandu cinci volumi. Revoluțiunea dela 1848, la care participara amendoi, fu sugrumata; eara patrioticii compilatori ai Magazinului se veduira nevoiti a-si parasi patri'a, și astfel oper'a remase suspensa.

Totu de odata cu publicațiunea acestei pre importante colecțiuni de documente, cronologie și monografie istorice, D. Michailu Cogalnicenu, fostu presedinte alu consiliului de ministri, și ministru de interne alu României (care pecandu studiă în Berlinu publicase la 1837 numai volumulu primulu Istoriei Valachiei, Moldovei și a Românilor de preste Dunare) întreprinse în Iasi publicațiunea vechielor anala moldovenesci, care jaceă inca totu inedite, cu o intitulatiune din nenorocire slava: Letopisițiile țierei Moldovei, în 4° mare, cu vechie caractere cirilice. Primulu volumu esi la 1845, alu treilea la 1852, și acést'a pentru ca se intrerupse tipariulu din caus'a grelelor evenimente politice din 1848 și urmatorii ani. Aceste anala sunt de cea mai înalta importantia, cu deosebire cronica lui Mironu și Nicolae Costinu. Culegerea cuprinde unspre-diece analisti. Celu mai vechiu e vorniculu Grigorie Urechia, care trăia în primii ani ai seculului sieptespre-diece: celu mai nou, stolniculu Enachi Cogalnicenu, mortu la 1785. Mai incolo, la 1860, dete la lumina în Iasi unu altu volumu de documente, intitulatu: Archiv'a romanésca.

Mai mare copia de documente ne presinta acum unu altu distinsu și prelaboriosu Transsilvanu, care ocupa unu înaltu postu în Romani'a. Intielegu pre D. Papiu Ilarianu, care studiă în Padov'a, și care la 1851 și 1852 publică în Vienn'a în două volume Istori'a Românilor din Daci'a superioară; alu doilea volumu, care narăza resbelele, ce purtara Români din Transsilvani'a asupra Ungurilor resculati încontra Coronei austriace fu (lucră de mirare!) sequestratu de către poliția imperială, pentru ca aducea aminte promisiunile imperiale de libertățile și drepturile națiunei române. Domnulu Papiu Ilarianu se apucă acum sa publice în Bucuresci unu tesauru de monumente istorice pentru Romani'a, în volume în 4. Doue volume au aparutu deja; alu treilea acum ese la lumina în fasciōre lunare. Acést'a colecțiune raspunde, considerandu proporțiunile mai mici, la aceea a nemuritoriului nostru Muratori, Rerum italicarum Scriptores. (Capetulu va urmă.)

Redactoru-respundiatoru Zacharia Boiu.

Varietăți și noutăți de di.

Din biografi'a lui I. C. Schuller comunicămu, după cum promiserămu, câte-va liniamente.—Ioann Carolu Schuller se nascu în 16 Martiu 1794 la Sabiu. Tatalu lui pe atunci era professoru la gimnasiulu evanghelicu de aici, apoi se facu parochu la Siur'a-mare, în care calitate reposesă la an. 1830. Fiulu, după ce-si facu studiile academice la Lipsi'a și Vienn'a, intră la anul 1814 în professur'a gimnasială, unde înainte treptatu la Conectoru și Rectoru și lucră preste totu 34 ani cu succésulu celu mai emininte. După obiceiulu bisericei luterane transsilvane aru fi fostu sa se faca parochu, însă o bōla lu împedecă dela acést'a pentru totdeun'a. La an. 1848, după cadiuse Sabiulu în mânilor rebelilor, fugi cu uniculu fiulu seu, carele era numai de 11 ani, în Romani'a, de unde la 1849 fu chiamatu prin ministrulu de invetiamentu, Conte Thun, la Vienn'a, pentru de a conlucra la reorganizarea scōlelor austriace. La an. 1850 se retramisi la Sabiu, spre a stă într'ajutoriu guvernamentalu militaru și civilu după trebuința comissarului ministerialu Cavalerulu de Heuffler. La an. 1850 se facu referinte în toate afacerile scolare din țiera, la an. 1854 secretariu alu Locotenintiei c. r., în fine la an. 1855 consiliaru de instrucțiune pentru scōlele biserice de confesiunea augustana. Activitatea lui în acéstă calitate va remane multu tempu neuitata și însoțita de binecuvântările conationalilor și coroligunarilor lui. În 21 Octobru 1859, la cererea sea, se puse în statulu de odichna cu pensiunea întreagă, și monarhulu, la caldura recomandare din partea Gubernatorulu Principelui de Liechtenstein, i dete titulu și rangulu de consiliaru locotenentialu. Cu toate acestea Schuller perseveră în oficiulu seu până la desființierea Locotenintiei în 23 Aprile 1861, și preste totu a servitu scōlei, sciintiei, poporului seu și statului mai multu de 46 ani. —

Din Romani'a aflămu, ca Principele s'a rēntorsu Vineri nōptea, 30 Aprile, în capitala.

În politic'a estera nimicu de însemnatate straordinaria.

Nr. 16—2

CONCURSU.

Cu începutulu anulu scolasticu 186⁵/₆ venitoriu, avendu a se adăuge la cele siepte clase gimnasiale déjà înființiate în gimnasiulu român de religiunea ortodoxa orientala, și clas-s'a a VIII. și cea din urma spre complinirea întreagă a gimnasiului, se deschide cu acést'a concursu inca pentru doi professori, fia. care cu salariu anualu de câte 800 f. v. a.

Dela concurenți se cere că sa documenteze:

- 1) prin atestatu de botezu, ca este Român de națiune și creștinu gr. orientaltu de religiune;
- 2) prin atestatu de maturitate, ca a finitu studiile gimnasiale după sistem'a prescrisa de Proiectulu de organizarea gimnasiilor Austriei din 1849;
- 3) prin atestatu academicu, ca a finitu facultatea filosofica în vre-o universitate orecare;
- 4) prin atestatu de conduita dela dregatori'a politica locala, ca aceea i este nereprobavera.

Se voru preferi însă cari pe lângă acēstea voru documentă:

- a) ca a maturisatu cu eminentia;
- b) ca a facutu și colloquie din obiectele de sciintia, pentru care lu arata indicele ca s'a înscrisu.

Toate aceste documente concurențele le va tramite celu multu până la 15 Augustu 1865 s. v. adresandu-le francate către subscris'a Eforia.

Brasiovu 24 Aprile 1865.

Efori'a scōlelor centrale române de legea greco-orientala.

Nr. 17—1

ANUNCIU.

Institutu de crescere și instrucțiune.

În institutul meu de crescere și instrucțiune pentru copile de clase mai alese, deschisu în 1 Decembre a. c. se primescu în fiacare di atât elevi esterne, cât și internande. Programe pentru interesati, atât în privința instrucțiunei cât și a condițiunilor, se afla la subscris'a. Desluciri mai de aproape despre principiile și organizatiunea institutului impartasiescu—din bunavointia—P. Protopopu Hanni'a și D. Cons. gub. I. Bolog'a.

Sabiu 6 Maiu 1865.

Philippine Berraud.

Strad'a Pintenului Nr. 361.

Burs'a din Vienn'a 5/17 Maiu 1865.

Metalicele 5%	71 45	Actiile de creditu 184 50
Imprumutulu nat. 5%	76 40	Argintulu 107 50
Actiile de banca	804	Galbinulu 5 18 ⁵ / ₆

Editura și tipariulu tipografiei archidiecesane.